

Geschiedenis in de klas



Beroemde documenten uit de vaderlandse geschiedenis 1477-1795

NB Dit is een zichtexemplaar. Het toont u de titelpagina, inhoudsopgave, inleiding en het eerste document.

Documenten-reeks

2

Inhoud

	Inleiding	2
1	Groot Privilege, verleend aan de Staten-Generaal door Maria van Bourgondië (1477)	3
2	Inhuldigingseden van Filips de Schone (1497)	5
3	Het Bloedplakkaat van Karel V (1550)	6
4	Het smeekschrift der edelen (1565)	8
5	Het Wilhelmus (±1568)	11
6	De Pacificatie van Gent (1576)	13
7	De Unie van Utrecht (1579)	16
8	De Ban van Filips II tegen Willem van Oranje (1580)	22
9	De Apologie van Willem van Oranje (1581)	23
10	Het Plakkaat van Verlatinge (1581)	25
11	<i>Mare liberum</i> van Hugo de Groot (1609)	28
12	Het Twaalfjarig Bestand (1609)	30
13	De Scherpe Resolutie van Holland (1617)	32
14	De Vrede van Munster (1648)	35
15	De Acte van Navigatie (1651)	38
16	De Acte van Seclusie (1654)	40
17	De Deductie van Johan de Witt (1654)	41
18	Het Eeuwig Edict (1667)	44
19	<i>Volk van Nederland, waarde medeburgers</i> (1781)	46
20	De Rechten van de Mens en Burger (1795)	48
	Oorsprong van de bronnen	50

Vormgeving

Hannie van den Berg Grafische Vormgeving en DTP

Samenstelling

Conny Bastiaans, Leo Dalhuisen en Roen van der Geest

ISBN/EAN: 978-90-73021-16-7

www.geschiedenisindeklas.com – mei 2014

Inleiding

Doel en opzet

In dit boekje is een serie (fragmenten uit) documenten uit de vaderlandse geschiedenis tussen 1477 en 1795 bijeengebracht. De documenten zijn chronologisch geordend en in de oorspronkelijke taal weergegeven. Voor de leesbaarheid is op beperkte schaal tussen haakjes een vertaling toegevoegd.

Een uitzondering is gemaakt voor de *Acte van Navigatie* (oorspronkelijk in het Engels) en een gedeelte uit *Mare Liberum* (oorspronkelijk in het Latijn). Van deze documenten zijn vertalingen uit de 17^{de} eeuw gebruikt.

Bij veel documenten zijn lesopdrachten toegevoegd die kunnen worden uitgevoerd met fragmenten uit de documenten in hedendaags Nederlands.

Vanaf het ontstaan van Nederland zijn rechten van mensen een belangrijke factor geweest in de geschiedenis van ons land. Weerkerend thema in de documenten zijn die rechten.

Het draait in de documenten om het vastleggen van rechten van de onderdanen ten opzichte van de vorst, het schenden van de rechten van de onderdanen door de vorst, het uitsluiten van personen of groepen van rechten of het beperken van rechten tussen staten. Het boekje opent met het Groot Privilege van Maria van Bourgondië (1477) en eindigt met De Rechten van de Mens en Burger (1795).

Gebruik in de klas

Het boekje is zowel voor docenten als voor leerlingen bedoeld:

- docenten kunnen er gebruik van maken bij de voorbereiding van hun lessen, en eventueel delen ervan gebruiken tijdens hun lessen.
- leerlingen kunnen er in de bovenbouw gebruik van maken bij het verplichte thema 'Geschiedenis van de rechtsstaat en van de parlementaire democratie'.

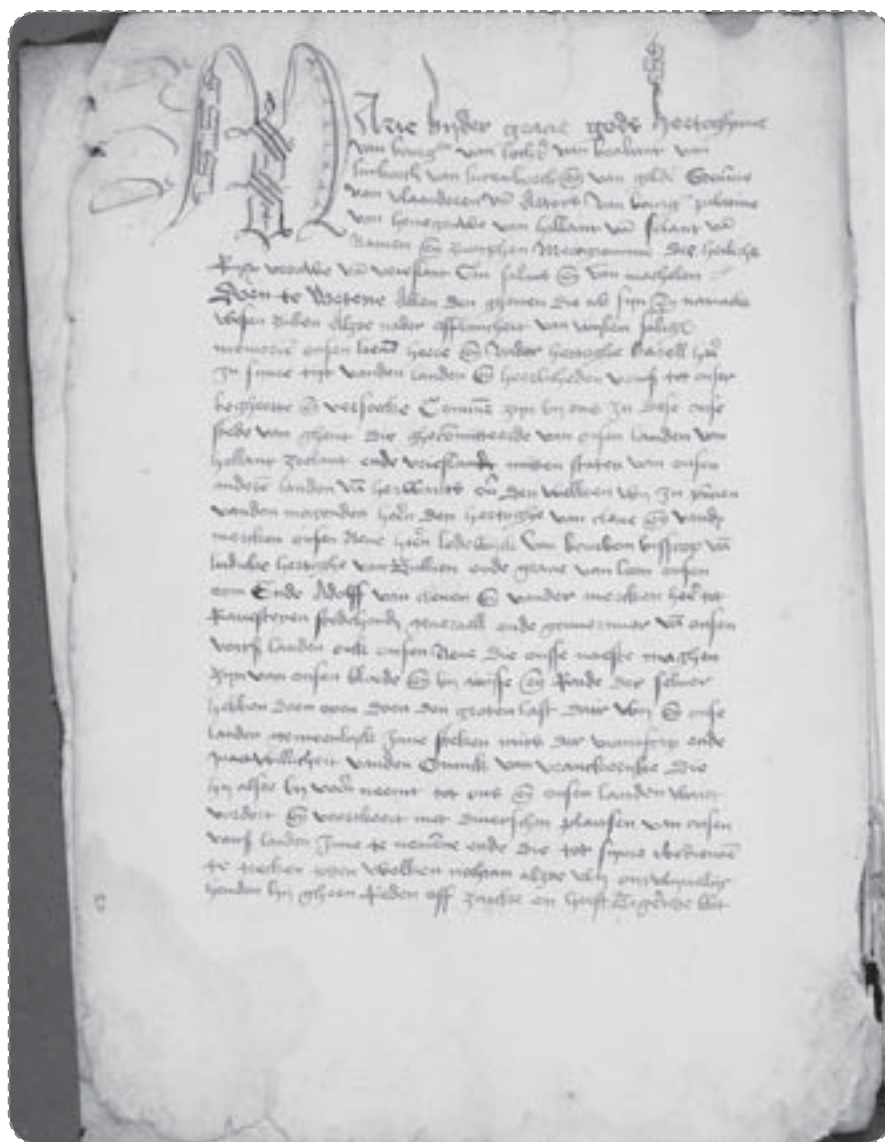
1 Groot Privilege, verleend aan de Staten-Generaal door Maria van Bourgondië (1477)

In januari 1477 sneuvelde Karel de Stoute, hertog van Bourgondië, in een gevecht bij Nancy. Zijn dochter Maria, 20 jaar oud, volgde hem op. Op 14 maart 1477 gaf zij aan de Staten-Generaal, bijeengekomen in Gent, een 'Groot Privilege'.

Het Groot Privilege bevat een reeks bepalingen die de macht van de individuele gewesten vergrootte ten koste van de macht van het centrale bestuur. Maria zegde de Staten-Generaal onder andere toe:

'... dat al tguent [hetgeen], dat in de vorsz. landen [de verschillende gewesten] boven ende in contrarien van den ... privilegen, rechten, costumen ende usagen [gewoonten en gebruiken, die rechtskracht verkregen hebben] inghebroken es [waarop inbreuk is gemaakt] of namaels inbreken mochte, zal alsnu ende alsdan of ende te nieuwen [afgeschafft en te niet] wesen, crachteloos ende van onweerden zijn; ... dat wy noch onse naecomers, princen oft princessen van de vorsz. lande, negheen orloghe in anlegghers oft verweerers stede [als aanvallers of verdedigers] zullen moghen annemen, wy oft zy, en [of wij] zullen eerst de Staten van allen onsen landen daerup bescriven [samenroepen], ende daerinne doen bi ghemeener conclusie ende overdraghe [overeenkomst]; ende ofte wy of onse nacommers anderseins eenighe oorloghe annamen, dat in dien ghevalle onse leenmannen oft ondersaten ons noch onsen vorsz. nacommers niet sculdich en zullen zijn te dienene ...;

... dat de Staten van onsen vorsz. landen om de zaken, welvaert ende proffit van onsen ghemeenen landen, ende insghelijcx de Staten van eiken van onsen vorsz. landen particulierlic om eenighe zaken, eiken lande aengaende, zullen moghen vergaderen ende bi mallincanderen commen ter plaetsen, daer hemlieden dat ghelieven zal, ende daertoe mallincanderen moghen roupen ende bescriven also dicwile ende menichwaerven als hemlieden dat goetdincken zal, zonder



Het originele document van het Groot Privilege

daerup te moeten vercriggen ons of onsen hoirs [erfgenamen] ende naercommers consent oft orlof ...; item, oft ghevele, dat bi ons oft onsen hoirs ende naercommers oft bi onsen Grooten oft particulieren Raden eenighe bevelen, gheboden oft verboden uutghezonden worden, gaende zonder middele of bi middele [direct of indirect] jeghen de generale of particuliere privilegen van onsen landen, dat dezelve bevelen, gheboden oft verboden gheen stede en zullen houden [geen kracht hebben], maer zullen van onweerde zijn ende niet astringieren [verplichten] noch verbinden denghonen, die daerbi ghequeest [geschaad] zoude moghen zijn; ... ende waer't, dat wy, onse hoirs oft naercommers hierjegen ghinghen, quamen of daden [deden], bi ons zelve ofte

bi yemant anders, in al of in deele, hoe ende in wat manieren dat waren, zo consenteren wy ende willekueren [beloven] onsen vorsz, landen ende den ondersaten van dien, ende hueren naercommers ende eiken van hem bezondere, dat zy ons ende onse naercommers nemmermeer gheenranden [generlei] dienst doen en zullen noch onderhoorich zijn in gheenrande zaken, die ons van noode zullen zijn of die wy an hemlieden begheeren of versouken mochten, tot er tijt toe, dat wy hemlieden alsuc ghebrec [inbreuk], als daerinne ghedaen ware, weder daden beteren ende uprechten [herstellen], ende daerof gheheelic ofghelaten ende ons verdreghen [daarvan afgelaten en er van afgezien] zullen hebben ...'

Opdracht

Het Groot Privilege van Maria van Bourgondië: verandering en continuïteit

Gebruik bij de beantwoording van de vragen het fragment uit het Groot Privilege hieronder.

- Verandering en continuïteit zijn twee belangrijke kenmerken van geschiedenis. Lees de zeven artikelen uit het Groot Privilege goed en beantwoord per artikel de volgende vraag: In welke opzichten wil Margaretha met dit Groot Privilege: (a) dingen veranderen, (b) dingen terugdraaien, (c) voor continuïteit zorgen? Geef van elk een voorbeeld bij een van de zeven artikelen.
- Kies één van de volgende opvattingen en licht je antwoord toe met bewijsmateriaal uit het Groot Privilege.
 - Het Groot Privilege werd afgedwongen door leden van de Staten-Generaal.
 - Maria nam zelf het initiatief tot het afkondigen van het Groot Privilege.
 - Maria en de Staten-Generaal namen gezamenlijk het initiatief.

Een fragment uit het Groot Privilege

'Wij, Maria, bij de gratie Gods hertogin van Bourgondië, Lotharingen, Brabant, Limburg, Luxemburg en Gelder, gravin van Vlaanderen, Artois, Henegouwen, Holland en Zeeland, Namen en Zutphen doen te weten aan alle levenden en die nog zullen leven:

Op ons verzoek zijn bij ons gekomen in onze stad Gent de afgevaardigden van de Staten van onze landen.

- Ten eerste zullen wij een Grote Raad (adviesraad) instellen. Van deze Raad zullen deel uitmaken:
 - uit onze Waalse landen vier heren uit Bourgondië,

twee uit Artois en Picardië, twee uit Henegouwen en een uit Namen;

- uit onze Duitse (Nederlands- en Duitstalige) landen vier uit Brabant, vier uit Vlaanderen, vier uit Holland en Zeeland, twee uit Luxemburg en twee uit Limburg.

De ene helft zal telkens bestaan uit edelen, de andere uit rechtsgeleerden; over de afgevaardigde uit Namen zullen wij beslissen.

- De leden van onze Grote Raad zullen gehouden zijn te zweren en te beloven dat zij de rechten en privileges, oude en nieuwe, en ook de gewoonten en gebruiken van onze landen en steden, onverbrekkelijk zullen onderhouden.
- Alles wat in onze landen, in strijd met de voornoemde rechten en privileges, gewoonten en gebruiken, bepaald is of zal worden, zal nu en in de toekomst nietig en van geen waarde zijn.
- Het Hooggerechtshof van Mechelen, onlangs opgericht, zal ophouden te bestaan en zal van nu af tot in eeuwigheid nietig zijn, zonder dat men gelijke gerechtshoven of rechtbanken in de toekomst mag oprichten. (*Het Hooggerechtshof kon als centraal rechtscollege uitspraken van gewestelijke of stedelijke rechtscolleges teniet doen.*)
- Onze onderdanen van elk van onze landen zullen terecht staan en vallen onder de jurisdictie van hun gebruikelijke rechters, waaronder zij naar de rechten en privileges, gewoonten en gebruiken van oudsher gestaan hebben.
- Koopmanschappen, die binnen onze landen hun beloop hebben, zal men hun beloop niet ontnemen door verboden, beperkingen of anderszins, op welke manier dan ook.
- Van nu af aan zal men geen nieuwe tolleren instellen en alle nieuwe tolleren, die zonder toestemming van onze landen opgesteld zijn, zullen teniet gedaan worden.'